

Jsem hlupák Gimpl. Ne že bych se měl za hlupáka. Naopak. Ale říkají mi tak lidé. Začali s tím, už když jsem chodil do školy. Míval jsem sedm jmen: trumpetka, bambula, fululum, semtele, praštěnec, trdlo a hlupák. To poslední mi zůstalo. V čem byla moje hloupost? Snadno jsem se dal ošidit. Řekli mi: „Gimple, viš, že rábinka porodila?“ Tak jsem nešel do školy. A potom se ukázalo, že to byla lež. Jak jsem to měl poznat? Rabin-ka neměla velké břicho. Jenže já ji na břicho nikdy nekoukal. Bylo to opravdu tak hloupé? Kluci se smáli a říčeli a dupali a tancovali a vykřikovali modlitbu za klidný rodiččin spánek. A místo rozinek, které se rozdávají, když některá žena slehne, mi nacpali do dlaně plnou hrst kozích bobků. Nebyl jsem žádný věchýtek. Kdybych někoho praštil, viděl by až do Krakova. Ale nemám povahu na to, abych se pral. Říkám si: nech to být. A tak mě podvádějí.

Jednou jsem šel domů ze školy a slyším štekat psa. Ne že bych se psů bál, ovšem začínat si s nimi nechci. Některý může mít vzteklinu, a když kousne, nepomůže ti ani Tatar. Tak jsem metl pryč. Potom se ohlédnou a vidím, že celé tržiště se prohýbá smíchem. Nebyl to pes, ale zloděj Volf-Lejb. Jak jsem měl poznat, že je to on? Skučel jako fena.

Když taškáři a posměváčci viděli, že se dám snadno obelhat, všichni to na mě zkoušeli. „Gimple, do Frampole jede car! Gimple, v Turbinu spadl měsíc na zem! Gimple, Chlupáčova malá Hodl našla za mikvou poklad!“ A já všemu věřil jako blázen. Jednak je možné všechno, jak je psáno v *Moudrosti otců*, nepamatuju si to doslova. A jednak jsem věřit musel, protože se na mě vrhlo celé město! Jen jsem si troufl říct: „Děláte si legraci!“, bylo zle. Lidé se vztekali: „Co si myslíš? Podle tebe jsme všichni lháři?“ Co mi zbývalo? Uvěřil jsem, a třeba jim to nějak prospělo. Aspoň doufám.

Byl jsem sirotek. Děda, který mě vychoval, byl už nad hrobem. Tak mě dali do učení k jednomu pekaři, a tam jsem si, pane, užil! Každá žena nebo dívka, která si přišla upéct nudle, si ze mě aspoň jednou musela udělat blázna. „Gimple, v nebi je jarmark! Gimple, rabin potulil tele v sedmém měsíci! Gimple, kráva vyletěla na střechu a snesla mosazná vajíčka!“ Jeden student si přišel koupit rohlík a povídá: „Gimple, ty tady škrundáš lopatou a zatím přišel Mesiáš. Mrtví vstávají z hrobů.“ „Jak to?“ povídám, „vždyť jsem neslyšel žádné troubení!“ A on na to: „Copak jsi hluchý?“ A všichni začali křičet: „My jsme je slyšeli, my jsme slyšeli!“ Vtom přišla svíčkařka Rica a zakrálala: „Gimple, táta námou ti vstali z hrobu. Hledají tě, kde jsi.“

Abych pravdu řekl, věděl jsem dobře, že se nic takového nestalo, ale když o tom pořád mleli, hodil jsem na sebe kazajku a šel jsem ven. Třeba se něco děje, a co můžu ztratit, když se půjdu podívat? No to bylo řevu! Tenkrát jsem se zapřisáhl, že už nikdy ničemu neuvěřím. Ale nepomohlo ani to. Dohučeli mě tak, že jsem nepoznal bílé od černého.

Šel jsem na radu k rabinovi. Řekl: „Je psáno, že lépe je být celý život hlupákem než jedinou hodinu lotrem. Ty nejsi hlupák. Hlupáci jsou oni. Neboť kdo svého bližního přivádí do hanby, připravuje se o život věčný.“ A přesto mě jeho dcera obelhala. Když jsem odcházel, zeptala se mě: „Už jsi políbil zed?“ „Ne,“ povídám, „ne.“ „To je takový zvyk,“ řekla, „po každé návštěvě ji musíš políbit.“ No, neviděl jsem v tom nic špatného. A ona se mi vysmála. Dobře to narafičila. Ušila na mě boudu jako malovanou.

Chťel jsem se odstěhovat do jiného města, ale najednou mi všichni začali dohazovat nevěstu a lítali za mnou, div mi šosy neutrhli. Duli do mě a duli, až mi v uších brnělo. Nebylo to slušné děvče, ale tvrdili mi, že je čistá panna. Na jednu nohu napadala a říkali, že to prý schválně, ze stydlivosti. Měla nemanželské děcko

a tvrdili, že je to její bratříček. Křičel jsem: „Ztráćíte le-
da čas. Takovou couru si jakživ nevezmu.“ Ale oni se
pohoršovali: „Jak to mluvíš! Nestydíš se? Odvedeme tě
k rabínovi, ať ti dá pokutu, že ji očerňuješ.“ Bylo mi jas-
né, že tak lehkou nevyvážnu, a řekl jsem si: Chtějí si ze
mě udělat šašoura. Ale po svatbě je pánem manžel,
a když to nevdá jí, nebude to vadit ani mně. Krom to-
ho nemůže nikdo čekat, že projde životem beze šrámu.

Vydal jsem se k jejímu hliněnému baráčku postavené-
mu na písčíně a za mnou táhla s křikem a zpěvem celá
banda. Chovali se, jako by byli na štvanci. Ale šli za
mnou jen ke studni, dál ne. Začít si něco s Elkou měli,
strach. Uměla si otevřít hubu, jako by jí měla na pantu,
a jazyk měla jako šavli. Šel jsem dovnitř. Od stěny ke
stěně se táhly šňůry a na nich schlo prádlo. Stála bosa
u neek a prala. Oblečená byla ve starých šatech z vype-
ličaného plyše, copy měla zvednuté a sepnuté špendlí-
kem. Všechno tam tak páchlo, že jsem se div neudusil.

Asi už věděla, co jsem zač. Koukla na mě a řekla:
„Heleme ho! Tak on přišel, blboun. Sedni.“

Všechno jsem jí pověděl, nic jsem nezamlčel. „Řekni
mi po pravdě,“ povídám jí, „jsi skutečně panna a je ten
uličník Jechiel vážně tvůj bratr? Nešid' mě, jsem siro-
tek.“

„Já jsem taky sirotek,“ povídá ona, „a ať se zkriví nos
každěmu, kdo by tě chtěl za něj tahat. Ale ať si tamti ne-
myslí, že mě vezmou na hůl. Od tebe chci deset zlatých
věna a oni ať udělají sbírku. Jinak si můžou políbit víc
co.“ Byla hrozně prostořeká. Povídám: „Věno má při-
nést nevěsta, ne ženich.“ A ona na to: „Se mnou ne-
smlouvej. Buď ber, nebo neber — a syp, odkuds při-
šel.“

Řekl jsem si: Z tohohle těsta chleba nebude. Jenže
naše městečko není nijak chudobné. Souhlasili se všim
a přichystali svatbu. Zrovna u nás řádila úplavice a sň-
tek dvou sirotků ji měl zažehnát. Proto jsme měli od-
davky u hřbitovních vrat, kousek od márnice. Chlapi se

opili. Když se psala svatební smlouva, slyšel jsem, jak
se náš ctihodný rabín ptá: „Je nevěsta vdova nebo roz-
vedená?“ A kostelníkova žena odpověděla místo ní:
„I vdova i rozvedená.“ Byla to pro mě trpká chvíle. Ale
co jsem měl dělat? Utéct z vlastní svatby?

Zpívalo se a tančilo. Proti mně tancovala jakási bab-
ka a objímala při tom bochník chleba. Na paměť nevěs-
tinných rodičů zazpíval obřadník píseň *Bože milostivý*.
Školáci házeli bodlácím jako o nejpřísnějším půstu. Po
kázání jsme dostali hromadu darů: vól na nudle, díží na
těsto, putnu, kořata, vařečky a spoustu všeličeho do
domácnosti. Najednou se kouknu a vidím, že dva statní
mládenci přinášíji kolébku. „Načpak tohle?“ povídám.
„Š tím si hlavu nelam,“ řekli, „to se nějak upotřebí.“
Došlo mi, že se na mě chystá nějaká habadůra. Ale
když to vezmete z druhé strany — co jsem mohl ztratit?
Řekl jsem si: Počkám, co se z toho vyklube. Celé město
se přece zbláznit nemůže.

2

V noci jsem si chtěl lehnout ke své ženě, ale nechtěla
mě do postele pustit. „No tohle,“ povídám, „na to jsme
se brali?“ A ona pryč: „Mám měsíčky.“ „Ale včera tě
vzali do mikve a tam se ženy chodí očišťovat, když mají
po tom, ne?“ „Dnes není včera,“ řekla, „a včera není
dnes. Když se ti to nelíbí, táhni.“ Tak jsem zkrátka
počkal.

Neuplynuly ani čtyři měsíce a začala pracovat k po-
rodu. Celé městečko se smálo do dlaní. Ale co jsem
mohl dělat? Měla zoufalé bolesti a ryla nehty do stěny.
„Gimple,“ křičela, „umírám. Odpusť mi!“ Baráček byl
plný ženských. Vařily hrnce vody. Má žena ječela, až
uši zaléhaly.

Bylo třeba jít do modlitebny a modlit se žalmy, tak
jsem šel.

Lidem se to líbilo, a jak. Když jsem stál v koutě

a odříkával modlitby, kroutili nade mnou hlavou. „Modli se, modli,“ říkali mi. „Od modlení ještě žádná do jiného stavu nepřišla.“ Jeden z naší obce mi strčil do pysků slámu a řekl: „Seno pro vola.“ Přisámbohu, něco na tom bylo!

Porodila chlapce. V pátek v synagóze se postavil kostelník před archu, zabouchal na pultik a oznámil: „Velkomožný pan Gimpl zve obec k hostině na počest novorozeného syna.“ Modlitebna řvala smích. Tváře mi hořely. Ale co jsem mohl dělat? Nic. Za obřizkové obřady a oslavy jsem přece odpovídal já.

Přihrnulo se na ně půl města. Dovnitř by se už nevmačkla ani noha. Ženské přinesly pepřený hrášek a z hospody jsme měli soudek piva. Jedl jsem a pil jako všichni a kdekdo mi blahopřál. Potom byla obřizka a pojmenoval jsem chlapce po svém otci, budiž mu zem lehká. Když všichni odešli a zůstal jsem se svou ženou sám, vystrčila hlavu ze závěsu u postele a zavolala mě k sobě.

„Gimple,“ povídá, „proč jsi tak smutný? Potopila se ti loď?“

„Co ti mám říct?“ odpověděl jsem. „Pěkně jsi mi to vymňoukla! Kdyby o tom věděla má matka, umřela by podruhé.“

A ona na to: „Pomát ses, nebo co?“

Povídám jí: „Jak můžeš dělat takového pitomce z někoho, kdo má být tvůj pán a vládce?“

„Co je ti, prosím tě?“ řekla. „Co ti sedlo na mozek?“

Viděl jsem, že musím mluvit bez obalu. „Takhle se jedná se sirotkem?“ povídám. „Porodilas pancharta.“

A ona na to: „Tuhle blbost vypust z hlavy. To děcko je tvoje.“

„Jak může být moje?“ nedal jsem se. „Vždyť se narodilo sedmnáct týdnů po svatbě.“

A ona prý, že přišlo na svět předčasně. „Ne až moc předčasně?“ povídám. Na to mi řekla, že měla prababičku, která rodila právě tak brzy, a ona je prý ve všem

pro ni. Přisahal na to takovými přísahami, že by člověk uvěřil i handlíři na jarmarku, kdyby je od něho slyšel. Abych čistou pravdu řekl, já jí nevěřil. Ale když jsem o tom nazítří promluvil s učitelem, řekl mi, že navlas takhle pochodil už Adam s Evou. Dva spolu do postele lehli a čtyři z ní vstali.

„Není na světě ženy, která by nebyla pradcerou tvojí,“ řekl.

Takhle to vždycky dopadlo — dokázali mi, že jsem teliman. Ale kdo ví, jak to s těmihle věcmi vlastně je? Začal jsem na své trápení zapominat. Měl jsem to dítě k zbláznění rád a ono mělo rádo mě. Jak mě hošík uvídl, hned mával ručičkami a chtěl, abych ho vzal do nůruče, a když měl bolení, dokázal jsem ho ukonejšit jedlině já. Koupil jsem mu kostěný kroužek na prořezávání prvních zoubků a zlaté vyšívanou čepičku. Co chvilí ho někdo uhranul, takže jsem musel shánět čárymáry, které by mu pomohly. Dřel jsem jako kůň. Víte, jak se zlvobytí prodraží, když je v domě malé dítě. Ale abych nelhal — ne že by mi nezáleželo taky na Eice. Nadávala mi sice a proklínala mě, ale mohl jsem na ni oči něchat. Lukovou sílu měla! Jediným pohledem vzala člověku všechnu řeč. A to její hubování! Plně ohně a síry, a přesto na něm bylo cosi krásného. Zbožňoval jsem každé její slovo. I když mě zraňovala do krve.

Večer jsem jí nosil bochník černého chleba a bochník bílého chleba a taky makové housky, které jsem sám upekl. Kvůli ní jsem kradl a sebral jsem všechno, co mi přišlo pod ruku: makrónky, rozinky, mandle, koláče. Šnuad mi bude odpuštěno, že jsem pro ni kradl ze šábových hrnců, které si ženské nechávaly ohřát v pekařské peci. Bral jsem z nich kousky masa i nákypu, kuřecí stehýnko nebo hlavu, trochu dřívků, všechno, co se dalo rychle stopit. Elka jedla a ztloustla a zhezkla.

Ve všední dny jsem nebýval přes noc doma, protože jsem musel spávat v pekárně. Když jsem v pátek večer přišel domů, vždycky si našla nějakou výmluvu. Buď že

ji pálí záha, nebo píchá v boku, nebo trápí škytavka, nebo bolí hlava. Znáte ty ženské vytáčky. Bývaly to těžké chvíle. Hořké. Ke všemu dorůstal její mladší bratr, ten panchart. Bušil do mě jako do pytle, a když jsem se po něm chtěl ohnat, dala se do takového řevu a nadávání, že na mě šly mrákoty. Desetkrát za den mi vyhrožovala rozvodem. Jiný na mém místě by práskl do bot a hotovo. Ale já už jsem takový, že všechno snesu a neříkám nic. Co má člověk dělat? Bůh mu dal ramena, dává mu i břemena.

Jednou večer jsme měli v pekárně pohromu. Vybuchla pec a málem jsme vyhořeli. Nedalo se dělat nic jiného než jít domů, tak jsem šel domů. Aspoň okusím, jaký je to požitek spát ve všední den v posteli. Abych neprobudil maličkého, vešel jsem po špičkách. A když jsem byl uvnitř, zdálo se mi, že neslyším jedno chrápání, ale jakoby dvě, jedno vyšší a druhé, jako když chroptí podřezaný vůl. Ach, to se mi nelíbilo! To se mi nelíbilo ani za mák. Jdu k posteli — a zatmělo se mi před očima. Vedle Elky leží mužský. Jiný na mém místě by udělal takový kravál, že by vzbouřil celé město, ale mně blesklo hlavou, že bych mohl vzbudit malého. Takový drobeček — načpak děsit vlašovičku, řekl jsem si. No tak dobrá, vrátil jsem se do pekárny, natáhl se na pytel mouky a do rána jsem nezamhouřil oči. Třásl jsem se, jako bych měl zimnici. „Dál už osla dělat nebudu,“ řekl jsem si. „Gimpl se nedá vodit celý život za nos. I takoví hlupáci jako Gimpl jsou hloupí jen odtud potud.“

Ráno jsem šel k rabinovi na radu a v městečku z toho bylo velké pozdvižení. Hned poslali kostelníka pro Elku. Přišla s maličkým v náručí. A co myslíte, že udělala? Zapřela to, všechno zapřela, sakumprásk! „Je to potomatenec,“ řekla. „Bůhví co se mu zdálo nebo co si vyfantaziroval.“ Křičeli na ni, hrozili jí, tloukli do stolu, ale ona neustoupila ani o chlup. Prý je to křivé načtení.

Rezníci a konšti handlíři se jí zastávali. Jeden mladěnc z jatek se ke mně přitočil a povídá: „Sledujem tě —

„Musíš to spočteno.“ Mezitím sebou začal maličký šít a podělal se. V místnosti rabinského soudu stála archa s mluvy a něco takového se tam nesluší, tak poslali Elku domů.

Povídám rabinovi: „Co mám dělat?“

„Musíš se s ní hned rozvést.“

„A co když nebude chtít?“ povídám.

„Musíš ji postavit před hotovou věc. To je všechno.“

„No tak dobře, rabi. Ještě si to rozmyslím.“

„Není co rozmyslet. Pod jednou střechou s ní zůstat nesmíš.“

„A co když budu chtít za dítětem?“

„Pusť tu běhnu z hlavy,“ povídá rabin, „a její pachanty jakbysmet.“

Vynesl rozsudek, že už nikdy v životě — do nejdělsí smrti — nesmím přebročit její práh.

Přes den mi to tolik nevadilo. Říkal jsem si: Muselo to být, vřed musel prasknout. Ale v noci, když jsem ležel na pytlích mouky, mi bývalo hrozně. Toužil jsem po ní a po dítěti. Chtěl jsem se hněvat, jenže to je právě mé neštěstí, že se doopravdy hněvat nedokážu. Jednak, říkal jsem si, uklouzne někdy každý. Bez chyb se žít nedá. Mladenec, který u ní byl, ji sváděl a nosil jí dary a ženy mají často dlouhé vlasy a krátký rozum, takže ji ubalamutil. A jednak — když to popřela, kdovi jestli se mi to jenom nezdálo. Člověk přece mívá halucinace. Někdy vidí nějakou postavu nebo skřítku, ale když přijde blíž, není tam nic. A jestli je to ten případ, tak jí křivdím. Když jsem se v myšlenkách dostal až sem, vyhrkly mi slzy. Rozeštkal jsem se tak, že jsem pod sebou promočil mouku. Ráno jsem šel k rabinovi a ohlásil mu, že jsem se zmylil. Rabin psal brkem dál a řekl, že když je to tak, bude muset celý případ přezkoumat. Dokud nedojde k závěru, nesmím se ke své ženě přiblížit, ale mohu jí posílat chleba a peníze po poslovi.

Než se všichni rabíni dohodli, uběhlo devět měsíců. Dopisy chodily sem tam. Jakživ jsem netušil, kolik je na takovou věc třeba učnosti.

Zatím Elka porodila další dítě, tentokrát holčičku. O šábesu jsem šel do synagogy vyprosit jí požehnání. Řekli mi, ať přistoupím k biblí, a pojmenoval jsem malíčkovou po své tchyni, budiž jí zem lehká. Místní hulváti a tlůchubové si mě v pekárně podávali. Celá Frampol okrála na duchu mým trápením a žalem. Ale já jsem se rozhodl, že budu vždycky věřit tomu, co se mi říká. K čemu je nedůvěra? Dnes nevěříš své ženě a zítra ti nebude dost dobrý Bůh.

V pekárně jsme měli učedníka, který byl Elčín soused, a po něm jsem jí posílal denně bochník žitného nebo pšeničného chleba, nějaké to cukroví, housky nebo precílky, nebo když mi štěstí přálo, kousek dortu, medovníku nebo svatebního závínu — co mi přišlo pod prsty. Učedník byl dobrotisko a často přidal něco ze svého. Dřív mě dost sužoval, kroutil mi nosem nebo mě rýpal do žeber, ale když začal docházet do našeho baráčku, stal se z něj milý, kamarádský chlapec. „Já ti povím, Gimple,“ řekl mi, „ty máš tak vzornou manželku a krásné dětičky, že si je ani nezasloužíš.“

„Ale co o ní říkají lidé,“ povídám.

„Lidé mají velké huby,“ řekl, „a z dlouhé chvíle jimi mlátí. Zapomeň na jejich řeči jako na loňský sníh.“

Jednoho dne pro mě poslal rabín a řekl: „Gimple, víš jistě, že ses tenkrát zmýlil?“

„Vím to jistě,“ povídám.

„Ale uvažuj! Sám jsi vedle své ženy někoho viděl.“

„To musel být stín,“ povídám.

„Stín čeho?“

„Nějakého trámu asi.“

„Tak můžeš jít domů. Vdělíš za to janowskému rabínovi. Našel v Maimonidovi zapadlý citát ve tvůj prospěch.“

Popadl jsem rabinovu ruku a políbil ji.

Chtěl jsem hned běžet domů. Není to žádná maličkost být tak dlouho odloučen od manželky a dítěte. Pak mě napadlo: Radši se vrátím do práce a domů půjdu až večer. Nikomu jsem o tom neřekl, přestože v srdci jsem měl jako o velikém svátku. Ženské se mi pošklebovaly jako každý den, ale já si říkal: Jen si mlatte hubami. Pravda vyšla na světlo jako olej na vodu. Když říká Maimonides, že je to tak, musí to být tak!

Pozdě večer jsem přikryl těsto, aby kynulo, vzal jsem si svůj díl chleba a pytlík mouky a alou domů. Měsíc byl v úplňku a hvězdy se tak blyštěly, až z toho šel strach. Spěchal jsem dál a přede mnou se hnal dlouhý mín. Byla zima, napadl čerstvý sníh. Bylo mi do zpěvu, ale v tak pozdní hodině jsem nechtěl budit sousedy. Chtěl jsem si aspoň zahvízdat, ale vzpomněl jsem si, že v noci se nemá hvízdat, protože to přivolává zlé duchy. Tak jsem byl potichu a šel co nejrychleji.

Z křesťanských dvorů na mě štekali psi, ale říkal jsem si: Jen si štekejte, až vám zuby vypadnou! Co jiného jste než obyčejní psi? Zato já jsem člověk, muž výborné ženy, otec nadějných dětí.

Když jsem se přiblížil k baráčku, srdce mi začalo bušit jako nějakému zločinci. Strach jsem neměl, ale srdce buch, buch, buch! No, zpátky jsem utéct nemohl. Potihoučku jsem zvedl petlici a vešel. Elka spala. Podíval jsem se do kolébky. Okenice byly zavřeny, ale škvírami se dral měsíc. Uviděl jsem obličejík novorozené a v tu chvíli jsem se zamiloval do každé jeho kostičky.

Pak jsem šel blíž k posteli. A koho nevidím ležet vedle lílky jako učedníka. Měsíc najednou zhasl. Kolem byla tma tmoucí a já se rozitřásl. Zuby mi cvakaly. Chleba mi vypadl z rukou a moje žena se probudila: „Hu, kdo je to?“

Zasténal jsem: „Já.“

„Gimpl?“ zeptala se. „Jak to, že jsi tady? Já myslela, že to máš zakázáno.“

„Rabin říkal,“ odpovéděl jsem a klepal se jako v hoře.

„Víš co, Gimple?“ řekla. „Jdi se podívat do chlívků, jestli něco není s kozou. Je nějaká špatná.“ Zapomněl jsem říct, že jsme měli kozu. Když jsem slyšel, že je nemocná, vyšel jsem na dvůr. Byla to moc hodná koza. Cítil jsem s ní skoro jako s člověkem.

Váhavě jsem přišel k chlívků a otevřel dvířka. Kozu stála na všech čtyřech. Celou jsem ji ohmatal, zatahal za rohy, prohlédl vemeno, a nikde žádná chyba. Nejspíš se přežrala kůry ze stromů. „Dobrou noc, kozičko,“ povídám. „Pěkně okřívěj.“ A to zvířátko mi odpovédělo „Méé“, jako by mi děkovalo za dobrou vůli.

Vrátil jsem se do jizby. Učedník zmizel.

„Kde je ten kluk?“ povídám.

„Jaký kluk?“ opáčila moje žena.

„Copak nevíš?“ povídám jí. „Ten učedník. Spala jsi s ním.“

„Ať se na tebe všechny mé noční můry slétnou a tělo i duši ti rozederou. Zlý duch tě posedl a zatemnil ti zrak.“ Začala ječet: „Ty zvíře hnusné! Ty strašidlo! Ty pařeze tupý! Ty slonbidlo! Táhni, nebo budu křičet, dokud celou Frampol z postele nevytáhnu!“

Než jsem se mohl hnout, seskočil z pece její bratr a praštil mě do týla. Myslel jsem, že mi zlomil vaz. Cítil jsem, že se mnou není něco v pořádku, a řekl jsem: „Nedělej ostudu. To by mi ještě scházelo, aby mě lidé našli, že přivolávám strašidla a dybuky.“ Právě tohle totiž chtěla. „Na chleba ode mě by pak nikdo nesáhl.“

Zkrátka jsem ji nějak utišil.

„Dobře,“ řekla, „stačí. Lehni si a pukni.“ Na druhý den ráno jsem si vzal učedníka stranou. „Poslouchej, bráško!“ A tak dále a tak dále. „O čem to mluvíš? Koukal na mě, jako bych spadl ze střechy nebo odkud.“

„Přisámbohu,“ řekl, „měl bys jít k nějakému bylínkáři nebo mastičkáři. Bojím se, že máš o kolečko víc, ale že jsi to ty, nechám si to pro sebe.“ A při tom zůstal,

Zkrátka a dobře, žil jsem se svou ženou dvacet let. Porodila mi šest dětí, čtyři děvčata a dva syny. Dálo se všechno možné, ale já jsem neslyšel, neviděl. Věřil jsem, a dost. Nedávno mi řekl rabin: „Věřit je blahodárné samo o sobě. Je psáno, že dobrý člověk je živ svou vírou.“

Náhle se mi žena roznemohla. Začalo to maličkostí, tukovou bulkou na prsu. Nebyla ještě tak stará, ale nebyl jí zřejmě souzen dlouhý život. Vydal jsem na ni celý majlant. Zapomněl jsem říct, že tou dobou jsem už měl svoje pekařství a ve Frampoli jsem platil za boháče. Den co den k nám chodil mastičkář a sehnal jsem všechny čarodějné lékaře z okolí. Rozhodli, že se mají přikládat pijavice, a potom zkoušeli baňky. Dokonce poslali pro doktora do Lublinu, ale to už bylo pozdě. Než umřela, zavolala si mě k posteli a řekla: „Odpusť mi, Gimple.“

Povídám: „Co ti mám odpouštět? Bylas dobrá a věrná žena.“

„Ach Gimple!“ řekla. „Tak ohavně jsem tě celá ta léta podváděla. Chci před Stvořitelem čistá, a proto ti musím říct, že děti nejsou tvoje.“

Vyvalil jsem oči, jako bych dostal polenem do hlavy. „A čím jsou?“ zeptal jsem se.

„Já nevím,“ řekla. „Bylo jich moc... ale tvoje nejsou.“ A při těch slovech jí klesla hlava k rameni, oči zesklelnatěly a bylo po Elce. Na bílých rtech jí zůstal úsměv.

Zdálo se mi, že ještě po smrti říká: „Podváděla jsem Gimple. To byl smysl mého krátkého života.“

4

Když jsem přestal držet nejpřísnější smutek, ležel jsem jednou v noci na pytlech s moukou a ve snu za mnou přišel Duch všeho zla a řekl mi: „Gimple, proč nepíšeš?“

Povídám: „A co bych měl dělat? Bužirovat?“

„Celý svět tě podvádí,“ řekl, „a měl bys to světu oplátit.“

„Jak můžeš podvést celý svět?“ povídám.

A on na to: „Můžeš si každý den nastrádat vědro moče a v noci ho vylít do těsta. Ať frampolští mudrci žerou špinu.“

„A co soud na onom světě?“

„Žádný onen svět není,“ řekl. „Věšeli ti bulíky na nos a malovali straky na vrbě. Samé třesky plesky!“

„No dobře,“ povídám. „A Bůh je?“

„Není ani Bůh.“

„A co potom je?“ povídám.

„Kalný močál.“

Stál přede mnou s kozí bradkou a rohem, kolozubý, ocasatý. Když jsem ho slyšel takhle mluvit, chtěl jsem ho drapnout za ocas, ale spadl jsem z pytlů a málem jsem si přerazil žebro. Pak mi přišlo jít na stranu, a když jsem šel kolem díže, viděl jsem nakynuté těsto, které jako by mi říkalo: „Udělej to!“ Dal jsem se zkrátka přemluvit.

Před ránem přišel učedník. Udělali jsme bochníky, posypali je kmínem a dali péct. Učedník potom odešel a já zůstal sedět v dolíku u pece, na hromadě starých hader. Tak, Gimple, řekl jsem si. Teď ses jim pomstil za všechnu hanbu, do které tě přivedli. Venku jiskřil mráz, ale u pece bylo teplo. Plameny mi hrály obličej. Hlava mi klesla a zadřimal jsem.

Najednou jsem ve snu uviděl Elku v rubáši. Zavolala na mě: „Cos to udělal, Gimple?“

Povídám: „To všechno je tvoje vina.“ A rozplakal jsem se.

„Ty hlupáku!“ řekla. „Ty hlupáku! Protože jsem byla falešná já, má být falešné všechno? Nepodváděla jsem nikoho jiného než sebe a za to teď, Gimple, platím. Tady ti neprominou nic.“

Pohlédl jsem jí do tváře. Byla černá. Leknutím jsem se probudil a zůstal jsem sedět jako zařezaný. Cítil

sem, že všechno je na vážkách. Jeden chybný krok tady a přijdu o život věčný. Ale Bůh mi pomohl. Chytil jsem dlouhou lopatu, vytahal jsem bochníky z pece, odnesl je na dvůr a začal kopat ve zmrzlé zemi jámu.

Vtom se vrátil můj učedník. „Co to děláte, mistře?“ řekl a zbledl jako mrtvola.

„Však já vím, co dělám,“ řekl jsem a před jeho očima jsem všechn chleba zahrabal do země.

Pak jsem šel domů, vytáhl z úkrytu své úspory a rozdělil je mezi děti. „Dnes v noci jsem viděl vaši matku,“ povídám. „Začíná chuděra černat.“

Byli z toho tak vyjevení, že se nezmohli na jediné slovo.

„Mějte se dobře,“ řekl jsem jim, „a zapomeňte, že byl někdy nějaký Gimpl.“ Vzal jsem si krátký kabát, vysoké boty, do jedné ruky pytlík s modlitebni šálou, do druhé hul a políbil jsem vyznání víry na naši veřejí. Když mě lidé na ulici uviděli, tuze se divili.

„Kam jdeš?“ ptali se.

„Do světa,“ povídám. A tak jsem odešel z Frampole. Putoval jsem z místa na místo a dobří lidé přede mnou dveře nezavírali. Po mnoha letech jsem zestárl a zesešdivěl. Hodně jsem toho slyšel, spoustu lží a falše, ale čím déle jsem žil, tím více jsem chápal, že to vlastně lži nejsou. Co se nestane ve skutečnosti, stane se v noci ve snu. Nestane-li se to jednomu, stane se to druhému, když ne dnes, tak zítra, když ne napřesrok, tak za sto let. Co na tom záleží? Kolikrát jsem slyšel příběhy, o kterých jsem si řekl: „Něco takového se stát nemůže.“ Ale než se rok s rokem setkal, doslechl jsem se, že se to skutečně někde stalo.

Jak tak chodím po světě a jím u cizích stolů, často se přihodí, že si vymyslím nějakou povídačku — něco neuvěřitelného, co se nikdy nemohlo stát — o čertech, o kouzelnících, o větrných mlýnech a podobných věcech. Děti za mnou běhají a volají: „Dědečku, povídej mi něco.“ Někdy si řeknou, o čem to má být, a rád

jim vyhovím. Jednou mi jeden tlustý klouček řekl: „Dědečku, tohle už jsi nám jednou vyprávěl.“ A měl pravdu, uličník.

Zrovna tak je to se sny. Tolik už je to let, co jsem odešel z Frampole, ale jen co zavřu oči, jsem tam zas. A koho myslíte, že vidím? Elku. Stojí u necek jako při našem prvním setkání, ale tvář jí září a oči jí svítí jako světíci a říká mi jakási cizokrajná slova a prapodivné věci. Když se probudím, všechno to zapomenu. Ale dokud sen trvá, je mi dobře. Každou moji otázku zodpoví a je vidět, že všechno dobře dopadlo. Pláču a prosím ji: „Nech mě u sebe.“ A ona mě utěšuje a říká, ať jsem trpělivý. Někdy mě hladí a líbá a pláče mi na tváři. Když se probudím, cítím její rty a sůl po jejich slzách.

Ba, je ten náš svět neskutečný svět, ale má k pravému světu blízko. U dveří boudy, kde ležím, je optěno prkno, na kterém odnášejí nebožtíky. Hrobník už má přichystánu lopatu. Hrob čeká a červi mají hlad, rubáš je připraven — nosím jej v žebrácké mošně. Další žebrák čeká, kdy po mně zdědí slamník. Až se čas naplní, půjdu rád. Ať je tam cokoli, bude to opravdové, bez pletich, bez posměchu, bez fašše. Tam, chvála Bohu, nemohou ošidit ani hlupáka Gimpla.

POŽÁR

Chci vám povědět příběh. Není vyčtený z knihy — sám jsem ho zažil. Dlouhá léta jsem to držel v tajnosti, ale teď vím, že z tohoto chudobince živ nevyjdu. Odnesou mě odtud rovnou do márnice. Proto chci, aby pravda vyšla na světlo. Zavolal bych rabína a obecní starší, ať to zaznamenají do kroniky, ale proč přitěžovat bratřím dětem a vnukům? Tady je můj příběh.

Pocházím z Janowa u Zamošče. Říká se mu „království chudáků“, nemusím vysvětlovat proč. Můj otec, zehnej Bůh jeho památce, měl sedm dětí, ale o pět z nich přišel. Vyrostly jako statné duby a potom padly jako podřáté. Tři chlapci a dvě děvčata! Nikdo nevěděl, kde se stala chyba. Horečka sklátela jednoho po druhém. Když zemřel nejmladší z nich, Chajim Jona, moje matka — kéž se za mě v nebi přimlouvá — zhasla jako svíčka. Nebyla nemocná, jen přestala jíst a zůstala ležet v posteli. Přišly za ní sousedky a ptaly se: „Bejle Rifke, co je ti?“ „Nic,“ odpovíděla. „Prostě umírám.“ Přišel doktor a pustil jí žilou, přikládali jí baňky a pijavice, zažehnávali uhranuti, omývali jí moči, ale marná každá pomoc. Seschla tak, že se proměnila v uzlíček kostí. Když se vyzpovídala, zavolala mě k sobě: „Tvůj bratr Lipe se ve světě neztratí,“ řekla, „ale tebe, Lejbusi, lituji.“

Otec mě nikdy neměl rád. Nevím proč. Lipe byl vyšší než já, byl po matčině rodině. Ve škole se mu dařilo, i když se nikdy neučil. Já jsem se učil, ale nadarmo. Šlo mi to jedním uchem tam a druhým ven. Přesto se v bibli vyznám. Ale brzy mě ze školy vzali.

Bratr Lipe byl, jak se říká, otcův miláček. Když udělal něco, co neměl, otec přimhouřil oko, ale chraň Bůh, abych v něčem pochybil já. Otec měl pádnou ruku, a když mě uhodil, viděl jsem pokaždé nebožku babičku. Tak to u nás chodilo, co pamatuji. Seběmenší hloupost, a už odpinal řemen. Zbil mě, až jsem byl celý modrý.